

Cvikov

Lokalita: Liberecký kraj – okres Česká Lípa

Vznik: 1729

Začátek–ukončení: Po modré značce z Cvikova ulicí Ústavní, křížová cesta začíná nad dětskou léčebnou u věžového vodojemu a končí na vrcholu Křížového vrchu (443 m n. m.).

Počet zastavení: 14

Přibližná délka trasy: 375 m

Obtížnost a schůdnost trasy: dobře přístupná chodcům po nezpevněné pěšině, obtížnější přístupná pro kočárky a invalidní vozíky

Vznik poutního místa je spojován se jmény punčocháře Johanna Franze Richtera, zámečnicka Florianu Friedricha a Václava Würfela. Na vrchu zvaném původně Ořechový, ležícím severovýchodně od města, kde Würfel vlastnil pozemky, nechali nejprve na Zelený čtvrtek 14. dubna 1729 osadit tři kříže s Kristem a dvěma lotry. Ukřížování vysvětil 23. května téhož roku farář Jindřich Schleier. První stavbou, která se na vrchu začala budovat, byla kaple Božího hrobu. Její základní kámen byl položen v roce 1730, o pět let později byla stavba vysvěcena. Původní podoba kaple a její architekt zůstávají neznámí. Nevíme, zdali se její podoba neodvozovala od kaple Božího hrobu v nedaleké Mimoně, která měla na další křížové cesty v okolí (Ostré, Jiřetín pod Jedlovou) minimálně inspirační vliv. Ve svahu pod Božím hrobem se postupně zakládala další zastavení. Prvních šest, včetně úvodní výklenkové kaple s reliéfem Krista na hoře Olivetské, bylo postaveno do roku 1736, další dvě pak do roku 1747. Kaple s reliéfem Odsouzení Krista Pilátem byla svěcena v roce 1751.

O poutní místo se za podpory nadace zřízené městem staral eremita v poustevně vystavěné v letech 1738–1740. Jako první poustevník se zde uvádí Josef Schuer (Schür), zvaný Onufrius. V literatuře se udává i jméno jiného eremity Josefa Rieselta (Riechelta), zvaného Runoffer. Vedle správy poutního místa bylo jejich úkolem třikrát denně zvonit na zvonek umístěný ve věžičce poustevny v roce 1762. V roce 1783 josefínské nařízení provoz poustevny zrušilo.

V době založení kalvárie se k místu začínají vázat hrané pašijové scény spojené s farními procesími na velikonoční svátky. Procesionální hry se odehrávaly ve Cvikově na čtyřech pódiích s úvodními scénami soudu s Kristem, domy Aeneáše, Kaifáše, kterými je Kristus vyslýchán, a Heroda, který s Ježíšem nespojuje žádnou vinu a posílá jej zpět k Pilátovi. Součástí průvodů a hraných scén byli také flagelanti. Po zahajovacích scénách se další průběh her, ve kterých Kristus nese kříž, přesunul ke křížové cestě, aby vyvrcholil hlavní scénou Ukřižování na vrcholu kopce. Jejich tradici přerušila osvěcenská doba. Oslabila ji josefínská nařízení zakazující neliturgické pobožnosti a zcela znemožnily kroky litoměřického biskupa Ferdinanda Kindermanna, zde ve Cvikově patrně za podpory děkana Ignáce Jaksche. Poslední provedení dramatizovaných pašijí jsou v Cvikově dokumentována k roku 1797. Hry se záhy obnovují, ale nemají dlouhého trvání, neboť již nevycházejí z duchovního, ale pouze vzpomínkového základu. Tradice se postupně zformovala do propracovaných textů doprovázejících jevištní a pouliční provedení her. Při cvikovských pašijích se vzácně dochoval tištěný text pocházející však až z mladší doby, určený patrně jen k jevištnímu představení.

Původní kaple Božího hrobu byla zbořena a nahrazena kamennou novostavbou, vysvěcenou 24. října 1847. Na místě původních zastavení byla zásluhou děkana Augustina Bienerta z Mimoně vystavěna řada nových výklenkových kaplí s malovanými

Kaple Božího hrobu

terakotovými reliéfy chráněnými sklem. V roce 1900 proběhlo jejich svěcení rumburským kapucínským kvardiánem Hilariem Pokorným.

První kaple se scénou Olivetské hory, která uvádí celý areál, je oproti ostatním kaplím širší. Její středový motiv uvozují dva toskánské sloupy a nad segmentovou nikou je naznačen klenák. Zastavení obíhal dřevěný plot s růžovou zahradou, odkazující na Getsemanskou zahradu (plot doložený ještě na konci 60. let minulého století, dnes patrný pouze jeho kamenný nízký sokl). Výše uvedené zdobné prvky ostatních čtrnácti výklenkových kaplí s pašijovými scénami od Odsouzení Pilátem po Ukládání Krista do hrobu postrádá. Terakotové reliéfy dodala mnichovská firma Mayerische k. Hof Kunstanstalt. Nad závěrečnou kaplí Božího hrobu, ke které vede schodiště, stojí v ose na umělé plošině kalvárie v podobě tří soch Panny Marie, Máří Magdalény a Jana Evangelisty a středový sokl s železným křížem, dokládající letopočet 1830 dobu osazení (dnes pouze částečně dochováno).

Poslední úpravy křížové cesty, řazení a natočení kaplí, oplocená Getsemanská zahrada a vyvrcholení cesty závěrečnou ústřední stavbou kaple ji formálně přiblížily křížovému vrchu v Jiřetíně pod Jedlovou. V roce 1883 byla vysazena po obou stranách svahu křížové cesty lipová alej.

Podobně jako jiné severočeské křížové areály byl i cvikovský využit jako vzpomínkové místo na oběti první světové války. Na návrší s Ukřížováním tak byl v roce 1923 založen Háj hrdinů s několika desítkami bronzových desek upevněných na kamenné bloky a upomínajících na padlé vojáky. Po roce 1991 byl celý zanedbaný areál obnoven.

K založení křížové cesty se váže legenda o dvou přátelích cvikovského hospodáře Václava Würfela, kteří se přes Lískový kopec vraceli z Mařeniček zpět do Cvikova. Na vrcholu je oba zastihla noc a mlha. Pro špatnou viditelnost, neprostupnost okolní přírody a únavu se rozhodli na místě přespát. Ve spánku se jim oběma shodně zjevila postava – napůl anděl a napůl člověk. Ráno se oba přátelé shodli, že se jim zdál stejný sen, v kterém jim neznámá postava pokynula, aby na místě postavili kříž.

TŘ

Černá Hora

Lokalita: Jihomoravský kraj – okres Blansko

Vznik: 1864

Začátek–ukončení: Začíná z ulice Svitavské, situovaná na východní úbočí lesoparku Paseka směrem k Zámeckému vrchu (377 m n. m.).

Počet zastavení: 14

Přibližná délka trasy: 550 m

Obtížnost a schůdnost trasy: středně obtížná trasa lesní cestou

Křížová cesta se nalézá v lesoparku Paseka, zřízeném v 18. století v severní části městysu Černá Hora v sousedství zdejšího zámku. Byla zbudována roku 1864 nákladem Flory Friessové, dědičky zdejšího panství, provdané za hraběte Mořice Friesse z Friessenburgu.

Zastavení jsou vystavěna na východním svahu kopce Zámecký vrch, na jehož vrcholu se nachází kaple sv. Rodiny z roku 1726, určená pro zdejší bratrstvo sv. Josefa. Kaple se po jejím zrušení za josefínských reforem stala pohřebním prostorem rodiny Friessů. Cesta vychází od původního panského dvora, z dnešní ulice Svitavské,

a klikatí se svahem asi do jeho poloviny. Dále pokračuje již bez vazby na křížovou cestu buď směrem ke kapli sv. Rodiny, či směrem k zámku. Křížová cesta byla slavnostně vysvěcena 14. září 1864 bořitovským děkanem Basilem Borkem, za přítomnosti hraběcího páru a jejich syna Augusta. Po vysvěcení se konala tichá mše v kapli sv. Rodiny. První pobožnost křížové cesty zde byla konána 2. října téhož roku. Pobožnosti se často opakovaly.

Po druhé světové válce byl stavebně technický stav křížové cesty značně neutěšený, některá zastavení se výrazně nakláněla. Paradoxně se tak stalo působením kořenů

lip, které sami stavitelé za jednotlivé kapličky vysadili. Dalším negativním aspektem, který se na jejich stavu podepsal, byly polomy a vandalismus. Roku 1999 byla většina zastavení zcela či částečně zničena. Od tohoto roku začali dobrovolníci ze Sdružení pro Černou Horu obnovovat jak cestu, tak samotné kaple. Od roku 2002 se podařilo zajistit finanční podporu Nadace Občanského fóra a Lesů České republiky. K jejímu slavnostnímu znovuotevření došlo 24. října 2004.

Jednotlivé výklenkové kapličky jsou štíhlé, postavené na obdélném půdorysu se zkosenými bočními hranami a předstupujícím poprsníkem. Podnož každé kapličky tvoří kamenný sokl s mírným zkosením při přechodu ke zděnému korpusu, který je vyzděn z ručních cihel. Korpus je prolomen obdélným výklenkem s kamenným rámem a s mírně předsazeným parapetem. Svrchní část je zakončena sedlovou kamennou stříškou se zarovnanou částí v hřebenu, na které je osazen křížek. Ve svrchní části je čelo doplněno kamenným kruhovým medailonem s číslem zastavení. Kapličky jsou ponechány v režném zdivu. V patě každé kapličky je osazeno klekátko. Reliéfy zobrazující jednotlivá zastavení křížové cesty jsou litinové a byly odlity v blannenských železárnách. Během času byl častěji obnovován olejový nátěr litinových obrazů.

Režné zdivo kaplí odkazuje na neogotický styl, avšak samotné stavební tvarosloví i forma reliéfů je spíše klasicizující. Současný stav kapliček je velmi dobrý.

OH